

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Pavla Čechová

**Prostorová distribuce kulturně-historických
předpokladů cestovního ruchu
v Olomouckém kraji**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.

Olomouc 2015

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Pavla Čechová (R12146)
Studijní obor:	Regionální geografie
Název práce:	Prostorová distribuce kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji
Title of thesis:	Spatial distribution of cultural-historical preconditions for tourism in the Olomouc region
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.
Rozsah práce:	44 stran
Abstrakt:	Záměrem bakalářské práce je provedení prostorové analýzy kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji. Práce se zabývá rozmístěním kulturních památek a jejich vztahem k danému území. Je zaměřena na problematiku cestovního ruchu. Součástí práce jsou mapy rozložení kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji.
Klíčová slova:	cestovní ruch, prostorová analýza, Olomoucký kraj
Abstract:	The intention of the Bachelor's thesis is the implementation of a spatial analysis of the cultural-historical preconditions of tourism in Olomouc region. The work deals with the distribution of cultural monuments and their relationship to the territory. Is focused on the issues of tourism. The part of thesis are maps of disribution of the cultural-historical preconditions of tourism in Olomouc region.
Keywords:	tourism, spatial analysis, Olomouc region

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Pavla Klapky Ph.D., a v seznamu literatury uvedla veškerou použitou literaturu a internetové zdroje.

V Olomouci dne 12. května 2015

podpis

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Pavlu Klapkovi Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracování této bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla ČECHOVÁ**
Osobní číslo: **R12146**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Prostorová distribuce kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude teoreticky vycházet z Mariotova funkčně chorologického modelu cestovního ruchu. Cílem práce bude provést prostorovou analýzu vybraných lokalizačních předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji. Dále bude provedena typologie faktorů podle zvolených kritérií. Nedílnou součástí práce bude mapové znázornění výsledků a jejich interpretace.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 - 8 000 slov

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GARDAVSKÝ, V. (1993): On Geography of Recreation. Acta Univ. Car., Geographica 28: 2, UK, Praha, s. 47-54.

HALL, C. M., PAGE, S. J. (2002): The Geography of Tourism and Recreation: environment, place, and space. Routledge, London and New York, 399 s.

MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava, 252 s.

PEARCE, D. (1995): Tourism Today: a geographical analysis. Longman, Harlow, 240 s.

ROBINSON, G. M. (1998): Methods and Techniques in Human Geography. Wiley and sons, Chichester, 572 s.

SHAW, G., WILLIAMS, A. M. (2002): Critical Issues in Tourism: a geographical perspective. Blackwell Publishing, Oxford, 371 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. eds. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s.

VEAL, A. J. (1997): Research Methods for Leisure and Tourism: a practical guide. Prentice Hall Financial Times, Harlow, 320 s.

VEAL, A. J. (2002): Leisure and Tourism Policy and Planning. CABI Publishing, Oxon, 288 s.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **13. května 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 13. května 2014

Obsah

1	Úvod a cíle.....	8
2	Metodika práce.....	9
3	Geografie cestovního ruchu	11
3.1	Druhy cestovního ruchu	11
3.2	Formy cestovního ruchu	13
3.3	Předpoklady cestovního ruchu	14
3.3.1	Lokalizační předpoklady cestovního ruchu	14
3.3.2	Selektivní předpoklady cestovního ruchu	17
3.3.3	Realizační předpoklady cestovního ruchu	18
4	Charakteristika Olomouckého kraje	20
4.1	Fyzicko-geografická charakteristika	21
4.2	Socio-ekonomická charakteristika	22
5	Prostorová distribuce kulturně-historických předpokladů.....	24
6	Závěr	41
7	Summary	42
8	Použitá literatura	43

1 Úvod a cíle

Cestovní ruch je současně jedním z nejlépe se rozvíjejících se odvětví národního hospodářství a je nedílnou součástí moderního života. Velký význam má z hlediska ekonomického, vytváří nejen nové pracovní pozice, ale také pozitivně ovlivňuje příjmy státního rozpočtu, je součástí hrubého domácího produktu a tím výrazně přispívá k rozvoji regionu. Cestovní ruch má ovšem i negativní dopady. Může mít negativní vliv na znečištění vod a životní prostředí nebo při zásahu stavebními prvky do krajinného rázu, například při budování materiálně-technické základny a infrastruktury, které jsou nezbytnou součástí pro realizaci cestovního ruchu.

Zájmovým územím byl zvolen Olomoucký kraj. Rozkládá se ve střední a severní části Moravy. Nejvyšší horou regionu je Praděd (1 491 m n. m.), nejnižší místo se nachází při toku Moravy u Kojetína (190 m n. m.). Kulturním a hospodářským centrem je statutární město Olomouc. Olomoucký region nabízí různé druhy a formy cestovního ruchu. Je zde zastoupen jak sportovní a sportovně-poznávací cestovní ruch, jako jsou zimní sporty, vysokohorská turistika či vodní turistika, tak i lázeňský a kulturně-poznávací cestovní ruch. Olomoucký kraj má tak vhodné předpoklady právě pro rozvoj cestovního ruchu.

Cílem bakalářské práce bylo zpracovat prostorové rozložení kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji. Práce je zaměřena na analýzu kulturních památek a jejich vztah k prostoru z geografického a historického hlediska.

Úvodní část práce je zaměřena na problematiku cestovního ruchu, jeho druhy, formy a předpoklady, které jsou zde obecně charakterizovány. Druhou část tvoří fyzicko-geografická, socio-ekonomická charakteristika zájmové území a prostorová analýza vybraných kulturních památek. V závěru je shrnuto prostorové rozmístění kulturně-historických předpokladů s vazbami na dané území.

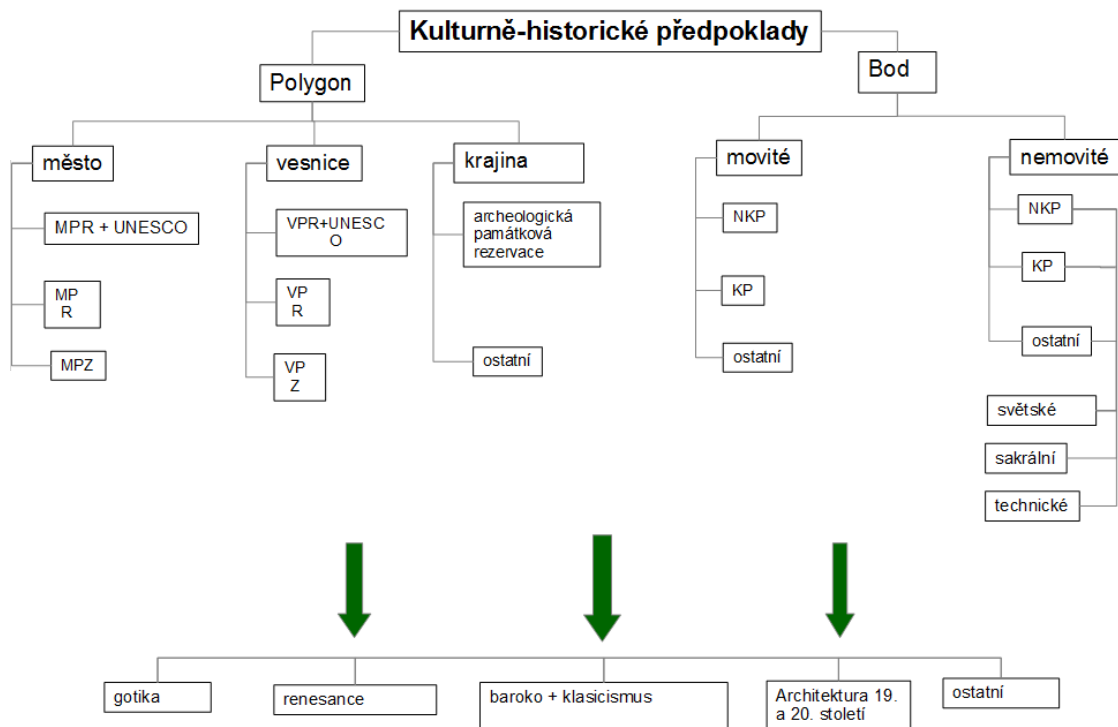
2 Metodika práce

Při zpracování práce bylo využito několika tištěných i elektronických zdrojů zabývajících se problematikou cestovního ruchu. Důležitou částí práce bylo vytvoření klasifikace kulturně-historických předpokladů na území Olomouckého kraje, hlavní metodou výzkumu je prostorová analýza vybraných kulturních památek v regionu. Data pro klasifikaci byla použita z veřejně přístupné internetové databáze MonumNet.

Kulturně-historické předpoklady byly nejprve obecně rozděleny na plošné památky a bodové památky. Klasifikace plošných památek byla rozčleněna na město, vesnice a krajina dále na městské památkové rezervace, městské památkové zóny, vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny, archeologické památkové rezervace a ostatní plošné památky. Ke každé z kategorií bylo přiřazeno členění dle architektonického slohu, a to výstavba ve slohu gotickém, renesančním, barokním a klasicistním, styl architektura 19. a 20. století a ostatní. Bodové památky byly rozděleny do dvou základních skupin: movité a nemovité památky, které byly zařazeny do podskupin národní kulturní památky, kulturní památky a ostatní. Seznam národních kulturních památek byl poskytnut z internetové databáze Národního památkového ústavu MonumNet.

Samotných kulturních památek se na území nachází velké množství, proto bylo nutné vytvořit seznam vybraných zajímavostí v regionu. Byly vyselektovány pouze památky většího významu, byly vybrány stavby významné z hlediska cestovního ruchu a památky zajímavé v rámci historického významu. Ve většině případů se jedná o památky součástí městských památkových rezervací a zón. Památky byly vybírané také podle jejich přístupnosti, při jejich výběru napomohl server Mapy.cz. V kategorii světských památek, byly zařazeny i zámky nepřístupné, tedy všechny nacházející se na území Olomouckého kraje. Drobné stavby jako jsou sochy, sloupy, památníky nebo památky vyskytující se v předchozích kategoriích nebyly do seznamu zařazeny. Hlavní kategorie tedy tvoří sakrální stavby, světské a technické památky, které byly opět rozděleny dle období jejich vzniku na gotické, renesanční, barokní a klasicistní, architektura 19. a 20. století a ostatní. Zvláštní kategorii pak tvoří památky světového dědictví UNESCO.

Ke tvorbě map byl využit program ArcGis 10 od společnosti Esri. Mapy vznikly na podkladu digitální vektorové geografické databáze ArcČR 500.

Obr. 1: Schéma členění kulturálně-historických předpokladů cestovního ruchu (Pramen: vlastní zpracování)

3 Geografie cestovního ruchu

Geografie cestovního ruchu je socioekonomická vědní disciplína zabývající se studiem zákonitostí prostorových vztahů mezi cestovním ruchem a rekreací a krajinnou sférou. Zaměřuje se na studium zákonitostí, činitelů a faktickým rozmístěním cestovního ruchu v oblastech různého prostorového uspořádání, dále studiem lokalizačních, selektivních a realizačních předpokladů a podmínek závislých na rozvoji cestovního ruchu (Toušek a kol., 2008).

Samotný cestovní ruch lze definovat hned několika způsoby. Podle světové organizace cestovního ruchu – UNWTO, jde o souhrn aktivit osob cestujících do míst mimo jejich obvyklé prostředí a pobývajících v těchto místech po dobu ne delší než jeden rok, za účelem trávení volného času, podnikání či jiným účelem. Někteří autoři charakterizují cestovní ruch jako obecně pojatý objekt, který představuje reálný socioekonomický volný systém, jehož základními stavebními prvky jsou nabídka, poptávka, realizace a vazby mezi nimi představují toky turistů, služeb, informací a finančních prostředků (Štěpánek a kol., 2001).

Jednou z nejvíce uznávaných definic cestovního ruchu je podle C. Kaspara (1975), který říká: „Cestovní ruch neboli turismus představuje komplex vztahů a jevů vznikajících při cestách a pobytu osob, pro které místo pobytu není místem jejich stálého bydliště ani pracoviště“

Předmětem studia geografie je výzkum teritoriálních aspektů vzájemného propojení cestovního ruchu a krajiny. Cílem geografických výzkumů je sledovat zákonitosti vývoje těchto interakcí. Sleduje se především rozšíření cestovního ruchu v prostoru, tedy lokalizace destinací, infrastruktury, služeb cestovního ruchu a dalších předpokladů cestovního ruchu, dále rozmístění jednotlivých objektů v prostoru a jejich klasifikace, realizace cestovního ruchu a potenciál cestovního ruchu (Mariot, 1983).

3.1 Druhy cestovního ruchu

Jednotlivé druhy cestovního ruchu je možné rozlišit vždy podle různých hledisek. Nejčastěji může jít o kritérium délky pobytu, motivu účasti, způsobu dopravy apod. Běžně se vychází z následujících kritérií (Mariot, 1983):

- podle časového rozložení CR v průběhu kalendářního roku
 - celoroční cestovní ruch

- sezónní cestovní ruch (především letní a zimní sezóna)
- podle délky pobytu účastníků
 - krátkodobý cestovní ruch (zpravidla se jedná o méně než tři dny pobytu účastníka mimo trvalé bydliště, krátkodobý CR lze rozlišit dále na víkendový nebo každodenní)
 - dlouhodobý cestovní ruch (pobyt bývá delší než tři dny mimo trvalé bydliště, ne však delší než 6 měsíců)
- podle způsobu účasti a formy úhrady nákladů
 - volný cestovní ruch (účastníci cestují individuálně, rozhodují o místě a termínu konání, náklady si hradí každý účastník ze svých příjmů)
 - vázaný cestovní ruch (účastníkům jsou náklady hrazeny plně nebo doplňovány ze společenských fondů, například zdravotní pojištění, které zahrnuje z části lázeňské léčení)
- podle způsobu a organizace zabezpečení služeb
 - neorganizovaný cestovní ruch (účastník si vše potřebné zařídí sám, popřípadě využije služeb cestovní kanceláře například k prodeji jízdenek, letenek apod.)
 - organizovaný cestovní ruch (organizace cestovního ruchu zajistí cestu i pobyt na určitém místě)
- podle velikosti skupiny
 - skupinový (hromadný) cestovní ruch
 - individuální cestovní ruch
- podle místa realizace
 - domácí cestovní ruch
 - zahraniční cestovní ruch
- podle ekonomického hlediska
 - příjezdový cestovní ruch (tzv. aktivní zahraniční, jedná se o přínos finančních prostředků daného státu)
 - výjezdový cestovní ruch (tzv. pasivní zahraniční, jde o výdej finančních prostředků daného státu)

Součet veškerého zahraničního cestovního ruchu označujeme jako mezinárodní cestovní ruch. Dále lze vyčlenit také tzv. tranzitní cestovní ruch, který obnáší pouze průjezd územím daného státu, bývá omezen určitým počtem hodin a nezahrnuje pobyt účastníků

cestovního ruchu. Dále je možné členit druhy cestovního ruchu podle věku účastníků, podle druhu dopravního prostředku, dle vlivů na životní prostředí apod.

3.2 Formy cestovního ruchu

Cestovní ruch se zaměřuje na uspokojování potřeb účastníků cestovního ruchu a na základě tohoto zaměření vyčleňujeme formy cestovního ruchu. Rozhodujícím kritériem pro vznik daných forem jsou převládající aktivity účastníků cestovního ruchu. Členění dle forem tvoří spíše obchodní, pracovní nebo propagační označení a dochází tak k jejich neustálému vyvíjení.

K základním formám cestovního ruchu patří (Štěpánek a kol., 2001):

- rekreační – neboli odpočinkový cestovní ruch charakterizuje aktivity spojené především s fyzickou a psychickou regenerací člověka, zpravidla se jedná o nejčastější formu cestovního ruchu spojenou s pobytem na jednom místě, součástí je příměstská krátkodobá (víkendová) rekreace.
- kulturně-poznávací – zaměřuje se na poznávání kulturních památek, historie, tradic a zvyků, přírodních památek (jeskyně, vodopády, pralesy), patří sem také návštěvy muzeí, galerií a jiných kulturních zařízení a společenských událostí.
- lázeňský – zahrnuje zlepšení zdravotního stavu, tedy rehabilitace, rekonvalescence, zdravotní prevence.
- sportovní a sportovně-turistický – jedná se o aktivní zlepšování fyzické kondice, například vodní turistika, lyžování, vysokohorská turistika. K této formě CR lze zařadit také pasivní účast na sportovních akcích, jako jsou olympijské hry, mistrovství světa apod.
- kongresový a veletržní – zaměřuje se na výměnu vědeckých a odborných informací a zkušeností spojených s cestováním a pobytem účastníků v kongresovém místě. Účastníky kongresového cestovního ruchu jsou v tomto případě obchodní zástupci, účastníci kongresů a školení, delegáti atd.

K dalším formám cestovního ruchu patří:

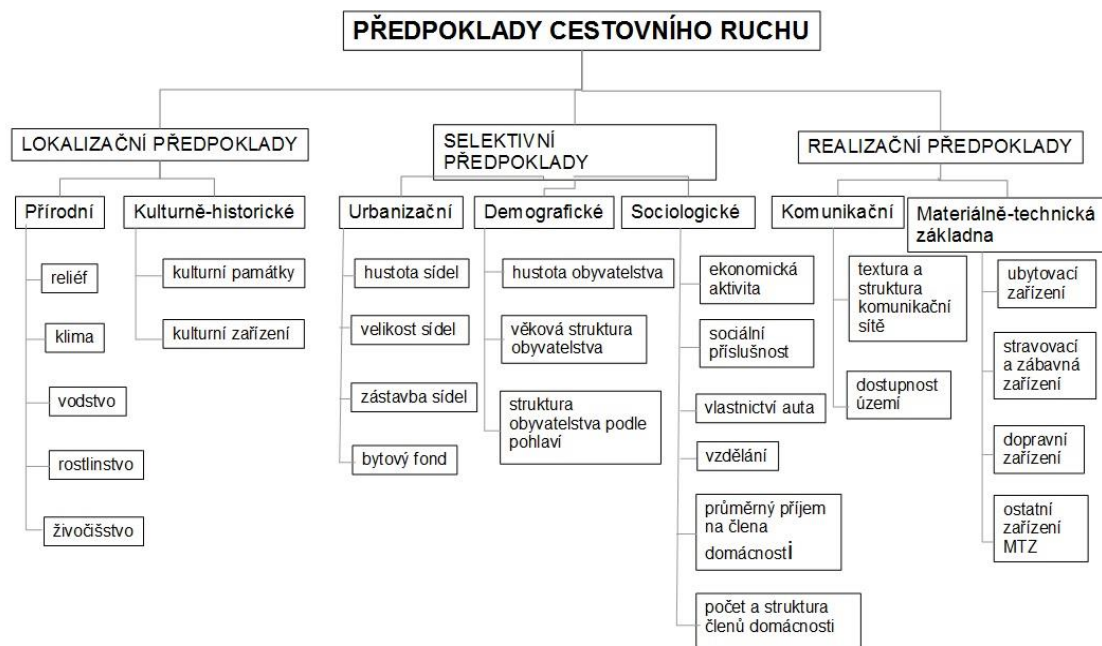
- vinařský cestovní ruch
- agroturistika
- lovecký cestovní ruch
- průmyslový cestovní ruch

- vzdělávací cestovní ruch
- společenský cestovní ruch

...atd., forem cestovního ruchu je velmi mnoho a díky rozvoji společnosti jsou do oblasti cestovního ruchu přinášeny nové poznatky, nové potřeby poptávky spojené s novými technologiemi, které ovlivňují vznik nových forem cestovního ruchu.

3.3 Předpoklady cestovního ruchu

Předpoklady cestovního ruchu chápeme jako soubor činitelů podílejících se na rozvoji cestovního ruchu, jejichž vzájemné vazby vytvářejí vhodné podmínky pro realizaci cestovního ruchu. K základním činitelům patří především poloha území, reliéf, vodstvo, kulturněhistorické památky, dále některé demografické a socioekonomické charakteristiky a materiálně-technická základna cestovního ruchu. Činitele rozvoje lze dělit na lokalizační, realizační a selektivní faktory (Mariot, 1983).

Obr. 2: Schéma funkčně-chronologického členění předpokladů cestovního ruchu (Pramen: Mariot, 1983)

3.3.1 Lokalizační předpoklady cestovního ruchu

Lokalizační předpoklady lze chápat jako soubor komponentů, jejichž určitá rozdílnost a pestrost určuje místo výskytu cestovního ruchu. Díky těmto předpokladům je možné vymezit územní celky, které mají nejpříznivější podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Skupinu lokalizačních předpokladů lze rozdělit na přírodní předpoklady (klima, reliéf,

vodstvo aj.) a kulturně-historické předpoklady (kulturní památky, lidová architektura, technické památky aj.) (Mariot, 1983).

Přírodní předpoklady cestovního ruchu

Reliéf

Reliéf je základním prvkem přírodních rekreačních zdrojů. Základními charakteristikami vyjadřující různé vlastnosti reliéfu a mající vliv na rozšíření a kvalitu podmínek pro rozvoj cestovního ruchu jsou nadmořská výška, relativní výšková členitost, sklon reliéfu, expozice reliéfu, výskyt rozdílných forem reliéfu atraktivních z hlediska cestovního ruchu (krasové oblasti, meandry řek, skalní města aj.) (Hrala, 2005).

Povrch krajiny lze dále posuzovat z hlediska morfologického členění krajiny, tzv. makroforem reliéfu. Tyto formy vycházejí z rozdílů v nadmořské výšce, proto je možné je rozlišit dle výškových stupňů na: velehory, vrchoviny a roviny. Pro některé rekreační aktivity, jako jsou zimní sporty, horolezectví, turistika jsou rozhodující složkou reliéfu hory a pohoří. Obecně tedy platí, že stupeň atraktivity území s nadmořskou výškou roste. Dalším významným činitelem z hlediska rekreačního potenciálu je charakter pobřeží, typ pláží (písčité, skalnaté), rozsah a zvláštnosti pobřeží (jeskyně, drobné ostrovy v pobřežní linii, útesy) (Toušek a kol., 2008).

Klimatické poměry

Jedním ze základních přírodních předpokladů jsou klimatické poměry, které mají významný vliv na realizaci a rozmístění cestovního ruchu. Vhodné klimatické podmínky lze posuzovat ze dvou hledisek, a to jako působení horizontální a vertikální zonálnosti podnebí na Zemi a jako působení mikroklimatických prvků (teplota vzduchu, počet letních a tropických dní, množství srážek, délka slunečního svitu, výška sněhové pokrývky, oblačnost, výskyt mlh, relativní vlhkost vzduchu apod.) (Hrala, 2005).

Vodstvo

Nejvýznamnějším prvkem přírodního rekreačního potenciálu je vodstvo (jezera, řeky, vodní nádrže, moře). Hydrologické poměry mají rozhodující vliv na umístění, rozsah a intenzitu turistických proudů a rekreačních pobytů. Vodstvo dělíme na povrchové a podpovrchové vody. Povrchové vody podporují zejména rozvoj sezónního rekreačního cestovního ruchu. Jejich atraktivnost závisí nejen na hydrologických charakteristikách ale i na některých klimatických prvcích a geografické poloze. Z podzemních vod jsou

nejatraktivnější pro cestovní ruch termální prameny s léčebnými účinky. V blízkosti vývěrů pramenů vznikají lázeňská střediska, kterým stálost vyvěrání pramenů umožňuje celoroční provoz. Méně výrazné lokalizační vlivy pak mají minerální prameny bez léčebných účinků, avšak mají vždy pozitivní vliv na potenciál krajiny pro cestovní ruch a přispívají k formování volného cestovního ruchu. (Mariot, 1983)

Fauna a flora

Rostlinstvo dotváří celkový charakter krajiny, má tedy z hlediska rekreace rovněž nezastupitelnou roli. Základním přírodním prvkem je les, zejména tedy lesy mírného pásu. Jejichž druhové zastoupení a rozmístění podporuje rozvoj turistiky a letní rekreace. Živočišstvo má v rámci lokalizačních předpokladů nejmenší význam. Uplatnění nachází zejména u speciálních rekreačních činností jako je lovecká turistika nebo rybolov (Mariot, 1983).

Kulturně historické předpoklady cestovního ruchu

Další složkou komplexu lokalizačních předpokladů jsou kulturně-historické předpoklady, které vznikly činností člověka. Kulturní předpoklady se odlišují od přírodních předpokladů nejen odlišným původe ale i specifickým rozmístěním. Zahrnují takové atraktivitu cestovního ruchu, které svou hodnotou přitahují určitý okruh návštěvníků a zároveň vystupují jako součást potenciálu krajiny a určují směry jejího využívání. Kulturně-historické předpoklady lze rozdělit do tří základních podskupin (Mariot, 1983).

Kulturně-historické památky

Kulturně-historické památky mají z hlediska lokalizačních předpokladů největší význam. Díky nim se účastníci cestovního ruchu seznamují s historií, architekturou, technickými památkami a kulturou daného území. Rozhodující význam však mají pouze ty nejcennější, ostatní pak fungují v rámci doplňujících atraktivit. (Hrala, 2005) Mezi kulturně-historické památky řadíme památky architektonické, technické, národně-historické, lidovou architekturu. Nejpřitažlivějšími z nich jsou architektonická díla, k nimž patří hrady, zámky, sakrální stavby, městské historické komplexy, objekty výtvarného umění, jako jsou mobiliáře apod. (Toušek a kol., 2008).

Kulturní zařízení a kulturní akce

Kulturní zařízení a kulturní akce zaujímají v cestovním ruchu rozdílnou úlohu. Většina kulturních zařízení vystupuje jako doplněk jiných památek. Podle charakteru lze tuto

skupinu lokalizačních předpokladů rozdělit do tří kategorií: muzea a galerie, divadla, koncerty festivaly a folklórní slavnosti, kongresy a sympozia (Hrala, 2005).

Sportovní akce

Sportovní akce získávají v rámci cestovního ruchu stále větší význam. Jsou významné nejen z hlediska cestovního ruchu, ale i vzhledem k rozvíjení přátelských vztahů mezi národy a jednotlivými kulturami. (V. Toušek a kol., 2008)

3.3.2 Selektivní předpoklady cestovního ruchu

Selektivní předpoklady mají primární postavení především v rozvoji cestovního ruchu. Obecně se jedná o veškeré socioekonomické zdroje, předpoklady a možnosti, ovlivňující zejména rozdílnou intenzitu účasti obyvatelstva na cestovním ruchu a rekreaci. Vyjadřují tedy určitou způsobilost společnosti účastnit se na cestovním ruchu. Podle vlivu působnosti těchto faktorů je lze rozdělit na demografické faktory, urbanizační faktory, ekonomické faktory, sociologické faktory. (P. Mariot, 1983)

Demografické faktory

Tito činitelé mají rozdílný vliv nejen na účasti obyvatelstva na krátkodobém i dlouhodobém cestovním ruchu, ale i na specifické druhy aktivit volného času. Jsou to zejména hustota obyvatelstva, věková struktura obyvatelstva a struktura obyvatelstva podle pohlaví. Rozdílné nároky a preference bude mít např. rodina s dětmi, mladí, svobodní nebo starší obyvatelstvo. Tyto faktory jsou pak důležité z hlediska marketingových studií, jako plánování ubytovacích kapacit, vybavenosti hotelu apod. (Mariot, 1983).

Urbanizační faktory

Stupeň rozvoje urbanizace má v určitém rozsahu vliv na intenzitu účasti obyvatelstva na cestovním ruchu. Ovlivňujícími činiteli jsou hustota sídel, velikost sídel, zástavba sídel a bytový fond. Obecně platí, že čím vyšší hustota, velikost či zástavba sídel, tím intenzivnější je účast obyvatelstva na cestovním ruchu v daném místě. Výsledky výzkumů potvrdily, že rozdíly v bytovém fondu taktéž ovlivňují účast na cestovním ruchu, tedy čím menší je obytný prostor, bude zájem o účast na cestovním ruchu či rekreaci větší (Mariot, 1983).

Sociologické faktory

Sociálně-politické faktory, zejména oficiální státní politika, hmotná a kulturní vyspělost obyvatelstva a fond volného času, výrazně podmiňují rozvoj cestovního ruchu. Cestovní ruch závisí na životní úrovni obyvatelstva, která je podmíněna úrovní rozvoje bydlení, vzdělání, kultury, zdravotnické péče, pracovních i mimopracovních podmínek, délkou pracovní doby, růstem mezd apod. Ekonomická aktivita je po věkové struktuře obyvatelstva sociálním činitelem, který intenzivně ovlivňuje zájem lidí o cestovní ruch. Platí zde vzájemný vztah, že se stupněm růstu ekonomické aktivity roste i stupeň aktivity obyvatelstva v cestovním ruchu. Také úroveň vzdělání souvisí s intenzitou účasti na cestovním ruchu, zpravidla mají zájem o cestování lidé s vyšším vzděláním. Dalšími činiteli mohou být sociální příslušnost, průměrný příjem domácnosti, počet a struktura členů domácnosti apod. (Mariot, 1983)

3.3.3 Realizační předpoklady cestovního ruchu

Aby bylo možné uskutečnit teritoriální vazby mezi lokalizačními a selektivními předpoklady, je nevyhnutelný vznik dalších komponentů komplexu předpokladů cestovního ruchu, a to realizačních předpokladů. Realizační předpoklady tedy umožňují realizovat zájem o účast na cestovním ruchu na území, které má na to vhodné předpoklady. Podle Mariota (1983) je možné k těmto předpokladům přiřadit *komunikační předpoklady a materiálně-technickou základnu cestovního ruchu*. Realizační předpoklady mají pro rozvoj cestovního ruchu stejně důležitou a nenahraditelnou úlohu jako lokalizační a selektivní předpoklady.

Komunikační předpoklady

Doprava a dopravní síť vystupují jako základní předpoklad rozvoje cestovního ruchu a rozhoduje o využívání prostoru cestovním ruchem. Hodnocení dopravních poměrů vychází z předpokladů rozmístění komunikačních sítí a z rozborů dostupnosti turistických a rekreačních míst. S rozvojem poptávky po cestovním ruchu roste také význam dopravy, přičemž specifický význam má u mezinárodního cestovního ruchu. Dopravní prostředky a síť umožňují účastníkům cestovního ruchu cestovat z místa trvalého pobytu do určitých cílových oblastí cestovního ruchu (Mariot, 1983).

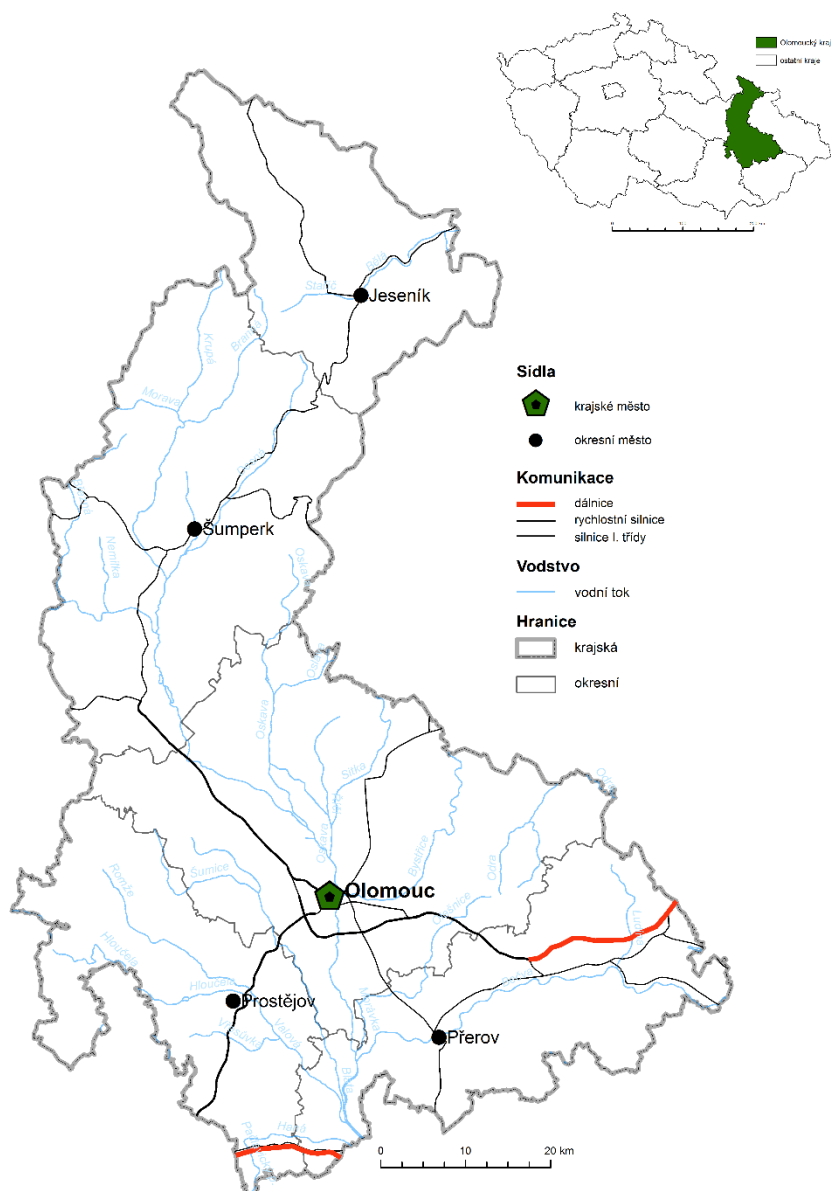
Materiálně-technická základna cestovního ruchu

Materiálně-technická základna poskytuje vhodné podmínky pro uspokojení každodenních i speciálních potřeb účastníků cestovního ruchu. Jedná se tedy o zařízení,

která umožňují obyvatelstvu účast na cestovním ruchu. V rámci infrastruktury cestovního ruchu rozlišujeme dle Mariota (1983) pět základních skupin zařízení a to: ubytovací zařízení (hotely, chaty, kempy apod.), stravovací a zábavné zařízení (restaurace, vinárny, bary, kavárny), dopravní zařízení (lanovky, vleky, výtahy), cestovní kanceláře a zařízení pro poskytování speciálních služeb (sauny, koupaliště, rekreační střediska, kulturně-společenské zařízení). „Z geografického hlediska je materiálně-technická základna především významnou podmínkou pro využívání jiných skupin předpokladů rozvoje cestovního ruchu“ (Mariot, 1983).

4 Charakteristika Olomouckého kraje

Olomoucký kraj se nachází převážně ve střední části Moravy a zasahuje také do její severní části. Celková rozloha regionu je 5 266 km² a v roce 2014 žilo na území olomouckého kraje 635 711 (ČSÚ, ©2015). Na severu tvoří Olomoucký kraj mezistátní hranici s Polskem, na východě sousedí s krajem Moravskoslezským, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a západně od Olomouckého kraje leží kraj Pardubický. Na území regionu se nachází 399 obcí, z nichž 30 nese statut města. Kraj je rozčleněn na 13 správních obvodů s rozšířenou působností a 20 správních obvodů s pověřeným obecním úřadem. Centrem Olomouckého kraje je statutární město Olomouc.

Obr. 3: Vymezení Olomouckého kraje
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

4.1 Fyzicko-geografická charakteristika

Povrch se vyznačuje velmi pestrými přírodními podmínkami. Kraj leží na rozhraní České Vysočiny a Západních Karpat, přičemž větší oblast zaujímá starší konsolidovaná část České vysočiny a vyznačuje se typickou kernou stavbou. Sever je tvořen hornatou částí s nejvyšší horou regionu Praděd (1 491 m n. m.). Rychlebské Hory a Hrubý Jeseník jsou kerná pohoří tvořená v období starohorními a prvohorními krystalickými břidlicemi. V období čtvrtohor dochází k odhalení odolných vrstev hornin a na území vznikají významné přírodní atraktivita například Petrovy Kameny, Čertovy kameny nebo Obří skály. Horským zaledněním bylo v období čtvrtohor zasaženo pak území nejvyšší části Kralického Sněžníku a Hrubého Jeseníku. Podhůří je lemováno Hanušovickou vrchovinou, která se vyznačuje výskytem zejména antropogenních tvarů reliéfu, jako jsou agrární valy a haldy, pískovny a lomy. Jižním směrem se pak rozprostírá Zábřežská vrchovina, která přechází v Mohelnickou brázdou a Hornomoravský úval. Střední a jihovýchodní část kraje je součástí Vněkarpatských sníženin, které vznikly vlivem alpínského vrásnění v období mladších třetihor. Součástí Zábřežské vrchoviny je Mladečský a Javoříčský kras, které byly vytvořeny na devonských vápencích. Kromě pozoruhodné krápníkové výzdoby se zde vyskytují další krasové jevy, tedy vyvěračky u Řimic, Zkamenělý zámek nebo řícený závrt Zátvořice. Do jihovýchodní části kraje zasahuje geomorfologický celek Moravská brána, jejíž část je tvořena kernou strukturou Maleník. Součástí Maleníku je Hranický kras, kde se nachází hydrotermální Zbrašovské aragonitové jeskyně, které jsou nejteplejšími jeskyněmi v České republice a nejhlubší propast – Hranická propas, jejíž doposud zjištěná hloubka je 274,5 metrů. Nejcennějšími částmi přírody Olomouckého kraje jsou chráněné krajinné oblasti Jeseníky s nejrozsáhlejším rašeliništěm na Moravě a Litovelské Pomoraví, kde jsou předmětem ochrany pozůstatky lužních lesů podél středního toku Moravy. Osou oblasti je tedy řeka Morava, která pramení v Kralickém Sněžníku. Dalšími významnými toky v povodí Moravy jsou Haná, Oskava, Olšava, Třebůvka, Moravská Sázava, Desná a Bečva. Územím kraje probíhá hlavní evropské rozvodí Černého a Baltského moře (Toušek a kol., 2005).

Podnebí v regionu lze podle makroklimatické regionalizace rozdělit do tří klimatických oblastí, a to teplé, mírně teplé a chladné. Nejsušší a nejteplejší částí Olomouckého kraje je oblast Hornomoravského úvalu, kde se klima projevuje střídáním dlouhého, teplého a suchého léta s teplým až mírně teplým jarem a podzimem a krátkou mírně teplou

a suchou zimou s krátkým trváním sněhové pokrývky. Naopak nejchladnějším a nejvlhčím místem je oblast Jeseníků. Zde se klima vyznačuje velmi krátkým a krátkým létem, mírně chladným jarem a podzimem a dlouhou, mírně vlhkou zimou s dlouhým trváním sněhové pokrývky. Průměrná teplota vzduchu na území Olomouckého kraje je 9,4 °C a průměrný roční úhrn srážek činí 659 mm (ČHMÚ, ©2015).

4.2 Socio-ekonomická charakteristika

Olomoucký kraj patří k regionům se značným úbytkem obyvatelstva. Hustota obyvatelstva na 1 km² činí 121 obyvatel, čímž se přibližuje průměrné hustotě zalidnění celé České republiky. Nejmenší hustotu zalidnění vykazuje okres Jeseník (asi 55 obyvatel na km²) a Šumperk (asi 93 obyvatel na km²) a naopak nejvyšší hustota je v oblastech úvalů. Stupeň urbanizace v celém kraji není vysoký, ve městech žije pouze 58 % obyvatel (ČSÚ, ©2014).

Olomoucký kraj patří z ekonomického hlediska k oblastem průmyslovým s rozvinutými službami. Okresy střední a jižní části Olomouckého kraje vykazují stabilnější ekonomiku, než regiony severní části. K ekonomicky slabším regionům patří město Šumperk a Jeseník, a to kvůli své geografické poloze, dopravní dostupnosti a díky změnám sociálního a hospodářského života po druhé světové válce. Podíl hrubého domácího produktu tvořil v roce 2013 pouze 4,7 %. Obecná míra nezaměstnanosti v kraji činí 9,2 % (ČSÚ, ©2015).

České dráhy jsou, podobně jako v jiných krajích, největším zaměstnavatelem v regionu. K významným zaměstnavatelům z neprůmyslových podniků patří Fakultní nemocnice a Univerzita Palackého v Olomouci. Na území Olomouckého kraje působí také celá řada průmyslových podniků. Průmyslovými centry jsou Olomouc, Mohelnice, Přerov a Prostějov. Největší zastoupení má strojírenství a v posledních letech je rychle rozvíjejícím průmysl elektrotechnický, také oblast optiky a stavebnictví. Mezi velké průmyslové podniky patří UNEX Uničov, Mora Moravia v Hlubočkách, Siemens Mohelnice, Hella Mohelnice apod.

V Olomouckém kraji je relativně dobře vybudovaná silniční síť, celková délka silniční sítě činí 3 569 km. Územím prochází dálnice D1 a dvě rychlostní komunikace R35 a R46. Železniční síť je v prostu rozmístěna rovnoměrně, prochází tudy dva mezinárodní železniční koridory, a to II. tranzitní železniční koridor, který vede přes města Petrovice

u Karviné, Ostrava, Přerov, Břeclav a III. tranzitní železniční koridor Cheb – Plzeň – Praha - Ostrava. Důležitými železničními uzly jsou Olomouc a Přerov.

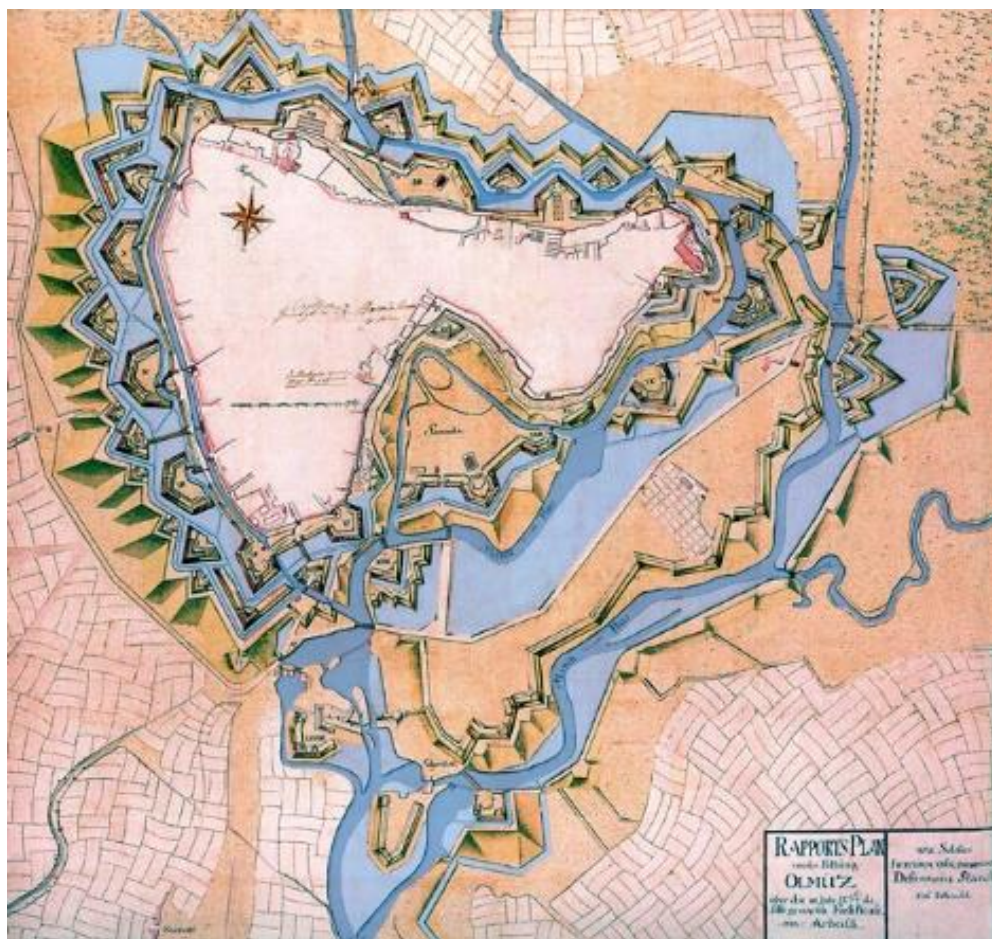
Olomoucký kraj nabízí pestré vyžití pro cestovní ruch. Díky bohaté a dlouhé historii se zde nachází množství kulturních památek a atraktivit. K nejatraktivnějším kulturním památkám patří hrady Bouzov, Helfštýn, Šternberk, zámky Úsov, Tovačov, Velké Losiny, Jánský vrch a Náměšť na Hané. Nejnavštěvovanějším centrem je statutární město Olomouc, kde se nachází druhá největší městská památková rezervace v České republice. Předmětem památkové ochrany je soubor historických, uměleckých a architektonických budov a objektů na půdorysu středověkého města. Nejatraktivnější památkou Olomouce je Sloup Nejsvětější Trojice, který byl v roce 2000 zapsán na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Nachází se zde také velké množství církevních památek jako katedrála Svatého Václava, kostel Svatého Mořice apod. Nedaleko města Olomouc se nachází poutní místo s bazilikou Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku. Další významnou městskou památkovou rezervací je město Lipník nad Bečvou, která byla vyhlášena roku 1989. Významná lázeňská místa se nachází v Teplicích nad Bečvou, které se specializují na kardiovaskulární onemocnění, dále ve Velkých Losinách, v Bludově, v blízkosti Olomouce jsou malé lázně Slatinice a největší lázně, které se vyznačují nejstarší tradicí vodoléčby na světě, najdeme v Jeseníku. Působení národopisných a tanečních souborů zachovává v oblasti Hané lidové zvyky a tradice, pořádají se zde folklorní festivaly zejména v obcích Náměšť na Hané, Kojetín nebo Prostějov. V Olomouci je také pestrá nabídka příležitostí pro sportovní vyžití. Bylo zde vyznačeno zhruba 2 700 km cyklostezek. Ve městě Šternberk se pak každoročně konají mezinárodní automobilové závody na trati Ecce Homo. Pro zimní sporty funguje celá řada sjezdovek v Jeseníkách, například Petříkov, Červenohorské sedlo, Ramzová či Ostružná (Toušek a kol., 2005).

Díky dlouhé historii a rozmanité přírodě je možné na území Olomouckého kraje využít celou řadu druhů a forem cestovního ruchu. Předpokladem dalšího rozvoje regionu je jeho výhodná poloha, dopravní dostupnost a kvalitní infrastruktura, dostatek kvalifikovaných pracovních sil i příliv zahraničních investic (ČSÚ, ©2014).

5 Prostorová distribuce kulturně-historických předpokladů

Památkové rezervace představují vyšší kategorii ochrany památkově hodnotné oblasti, mohou mít podobu městských, vesnických nebo archeologických rezervací. Tato území se zpravidla vyznačují komplexem historických budov, zejména stavby s významným architektonickým významem, z nichž většina byla vyhlášena kulturními památkami, a dochovaným historickým půdorysem. Chráněny jsou tedy nejen kulturní památky, ale i ostatní plocha objekty, historické podzemní prostory, urbanistická struktura apod. (NPÚ, ©2015)

Na území Olomouckého kraje se nachází dvě městské památkové rezervace koncentrované ve střední a jihovýchodní části oblasti. Nejvýznamnější městskou památkovou rezervací v regionu je historické jádro Olomouce, která byla vyhlášena roku 1971. Předměte ochrany je historické jádro města se zachovaným středověkým půdorysem. Město vzniklo v místě při ústí řeky Bystřice do Moravy na křižovatce dálkových cest, které spojovaly sever Moravy s jihem a východ se západem. V období Velkomoravské říše vznikl na území dnešní Olomouce staroslovanský hrad – Klášterní Hradisko. Díky své výhodné poloze se v 10. století město stává jedním z vojensko-správních středisek na trase transevropské magistrály Řezno – Kyjev. Samotné založení města není známo, neboť se nedochovala zakládací listina města, odhaduje se však, že k založení královského města došlo kolem roku 1246. Zástavbou Horního a Dolního náměstí se centrum přesunulo do nového města, kde se nachází současné historické centrum, kterému byl dán barokní vzhled (Dostál a kol., 1974).

Obr. 4: Olomoucká pevnost v roce 1757
(Pramen: AUTOR NEZNÁMÝ. *Pevnosti* [online]. [cit. 9. 5. 2015]. Dostupný na:
<http://www.pevnosti.cz/img/pevnosti231.jpg>)

Obr. 5: Letecký pohled na historické centrum Olomouce
(Pramen: JIŘÍ KOPÁČ. *Olomoucký deník* [online]. [cit. 9. 5. 2015]. Dostupný na:
http://g.denik.cz/43/f1/olomouc_letecky_02210913.jpg)

Druhou městskou památkovou rezervací je Lipník nad Bečvou. Lipník ve středověku jako osada na obchodní stezce, která procházela úvalem Bečvy přes Moravskou Bránu do Slezska. Počátky Lipníka jako města nejsou úplně známy, neboť chybí písemné listiny o založení města. Založení se předpokládá někdy mezi lety 1256 až 1266, kdy nedaleko osady vzniká nové zeměpanské území s hradem Drahotuš a Lipník se tak stává jeho hospodářským centrem a rozrostlo se v renesančním stylu s netypickým středem tvořící plošně rozlehlé náměstí půdorysu písmene L. V roce 1989 bylo vyhlášeno městskou památkovou rezervací, jejíž součástí je areál městského hřbitova s kaplí sv. Petra, architektonický komplex označovaný jako piaristická kolej a zámek.

Obr. 6: Městská památková rezervace Lipník nad Bečvou
(Pramen: AUTOR NEZNÁMÝ. *wikipedie* [online]. [cit. 9.5.2015]. Dostupný na:
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3b/Lipn%C3%ADk-n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD.jpg>)

Památkové zóny mohou mít podobu městské nebo vesnické zóny a představují nižší kategorii ochrany památkově chráněného území. Vyznačují se zachovalou půdorysnou strukturou s nižším podílem dochovaných staveb, zejména zachovalé historické jádro a zástavba kolem náměstí. Chráněny jsou jak kulturní památky, tak parcely, uliční síť, podzemní historické prostory apod. (NPÚ, ©2015)

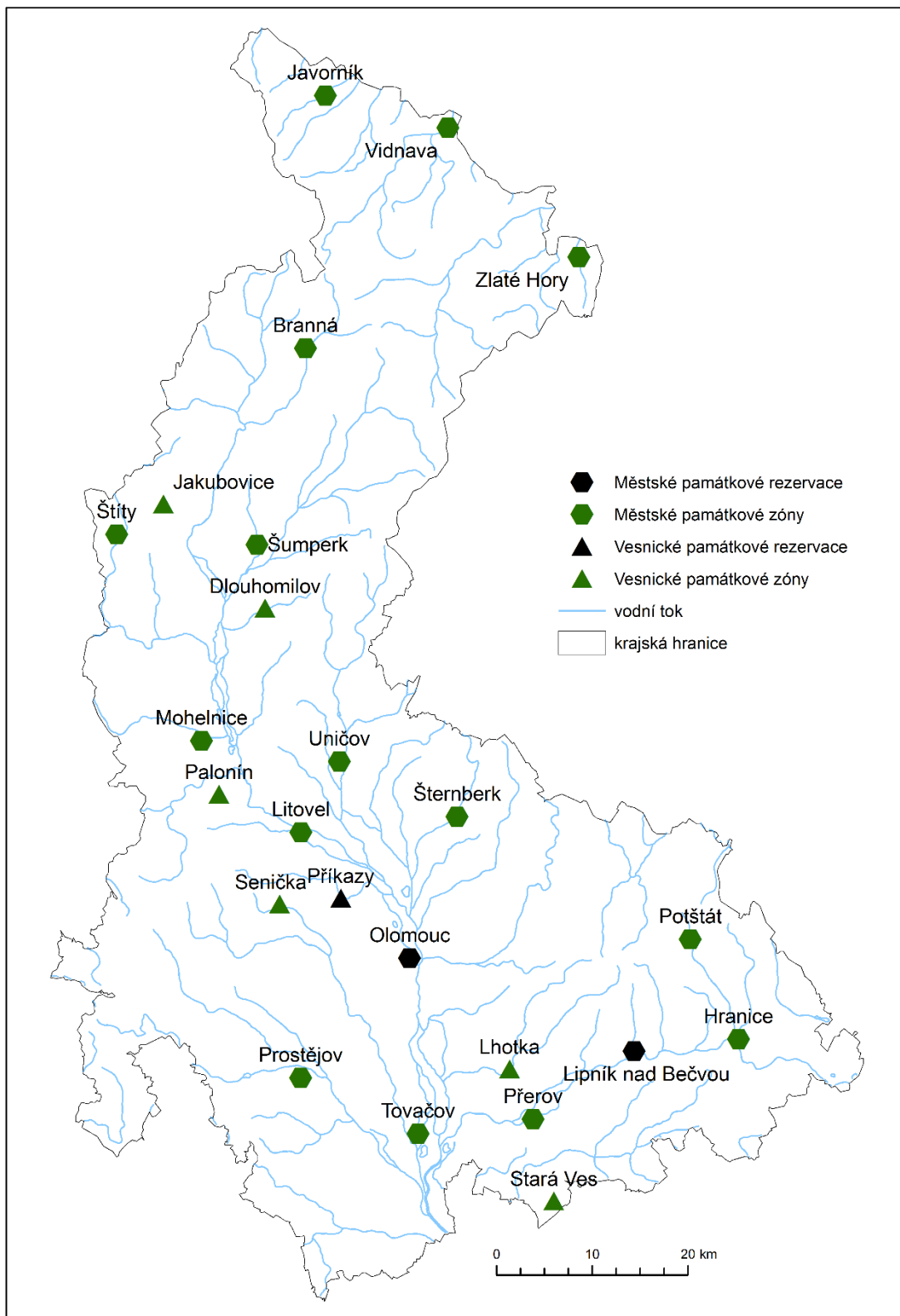
Městské a vesnické památkové zóny se koncentrují zejména v oblasti řeky Moravy. Systém osídlení a stavební vývoj oblasti je závislý na ekonomických, společenských a přírodních podmínkách. Města zakládaná v období středověku vznikala nejčastěji

na křižovatkách obchodních a dopravních cest, také mohla být zakládána v rámci obranné polohy.

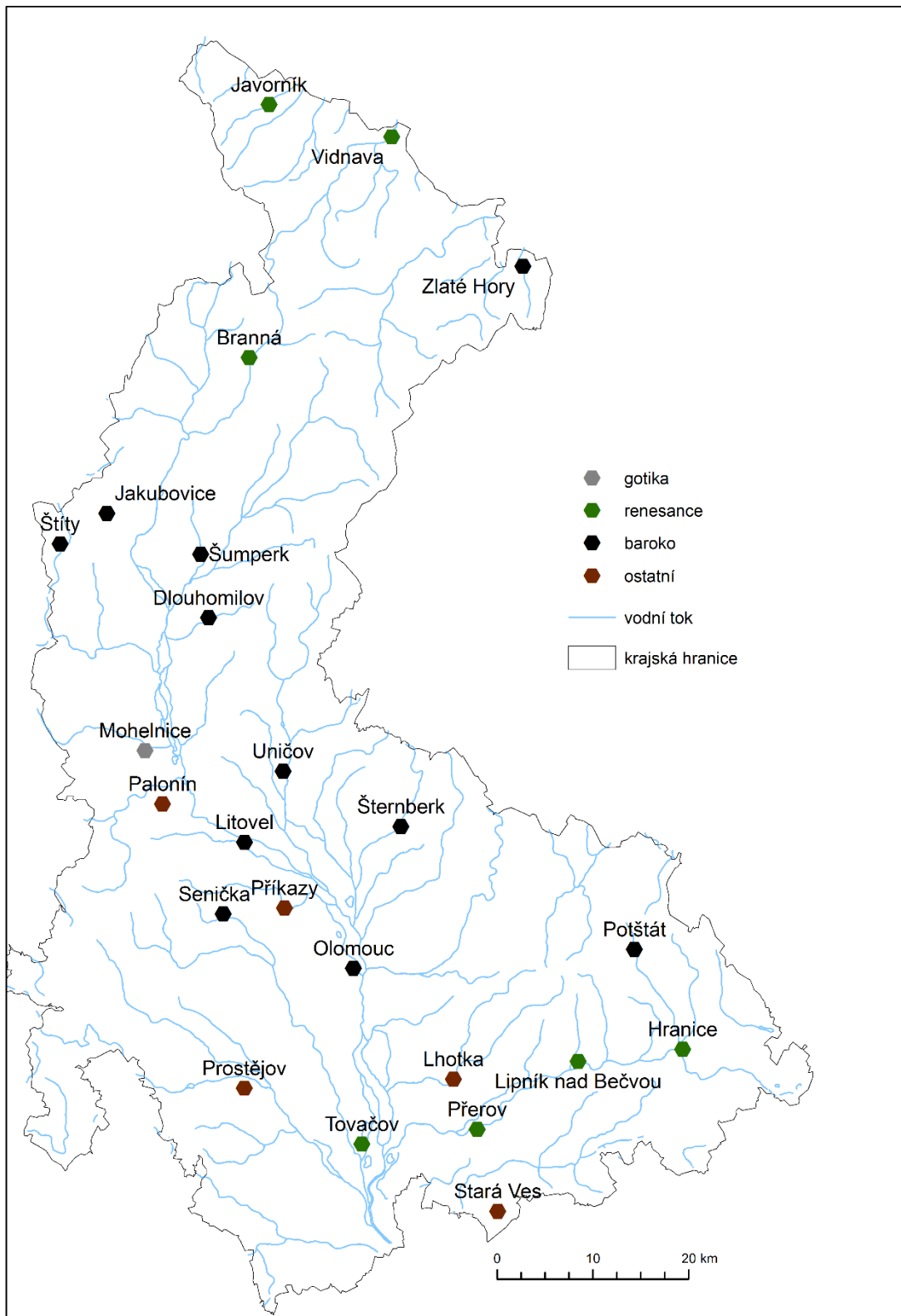
Výskyt městských památkových zón a rezervací (obr. 7) koresponduje s jejich historickou významností. První města zakládána na území Olomouckého kraje pochází ze 13. století, kdy dochází k hlavnímu osídlování českých zemí. Původní osídlení se rozšiřuje směrem do vyšších, avšak zemědělsky méně úrodných oblastí. Nejstarším městem na území Olomouckého kraje je město Uničov, založeno roku 1213 v místě bývalé tržní osady z dob Velké Moravy. Královskými městy se ve 14. století stávají města Přerov a Litovel, residenčními městy jsou Šumperk, Prostějov, Tovačov, Přerov a Hranice. Šternberk se stal významným sídlem pro rod Šternberků, k jejichž vlastnictví se později připojují Štítý. Severní část tvoří tři městské památkové zóny, jejichž předmětem ochrany jsou historická jádra těchto měst. Význam těchto měst byl v minulosti spjat s těžbou nerostných surovin v nedalekém okolí.

Městské památkové rezervace a zóny jsou nejčastěji postaveny ve slohu barokním (obr. 8). Vzhledem k častým městským požárům a probíhajícím válkám došlo k přestavbám z původních gotických a renesančních slohů právě na barokní. Typickým barokním městem je například Olomouc. Měštům v jižní části kraje byl dán vzhled z období renesance. Právě tato města byla majetkem Pernštejnů, který byl v období renesance nejbohatším rodem. Gotický ráz si zachovalo pouze město Mohelnice.

Vesnické památkové zóny a rezervace se nachází v blízkosti historicky významných měst. Důvodem zakládání obcí právě v jejich blízkosti mohla být výhodná poloha v zemědělsky úrodných oblastech. Jedinou vesnickou památkovou rezervací v Olomouckém kraji je obec Příkazy. Ta byla založena právě mezi královskými městy Olomoucí a Litovlí podél řeky Moravy.

Obr. 7: Městské a vesnické památkové zóny a rezervace v Olomouckém kraji
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

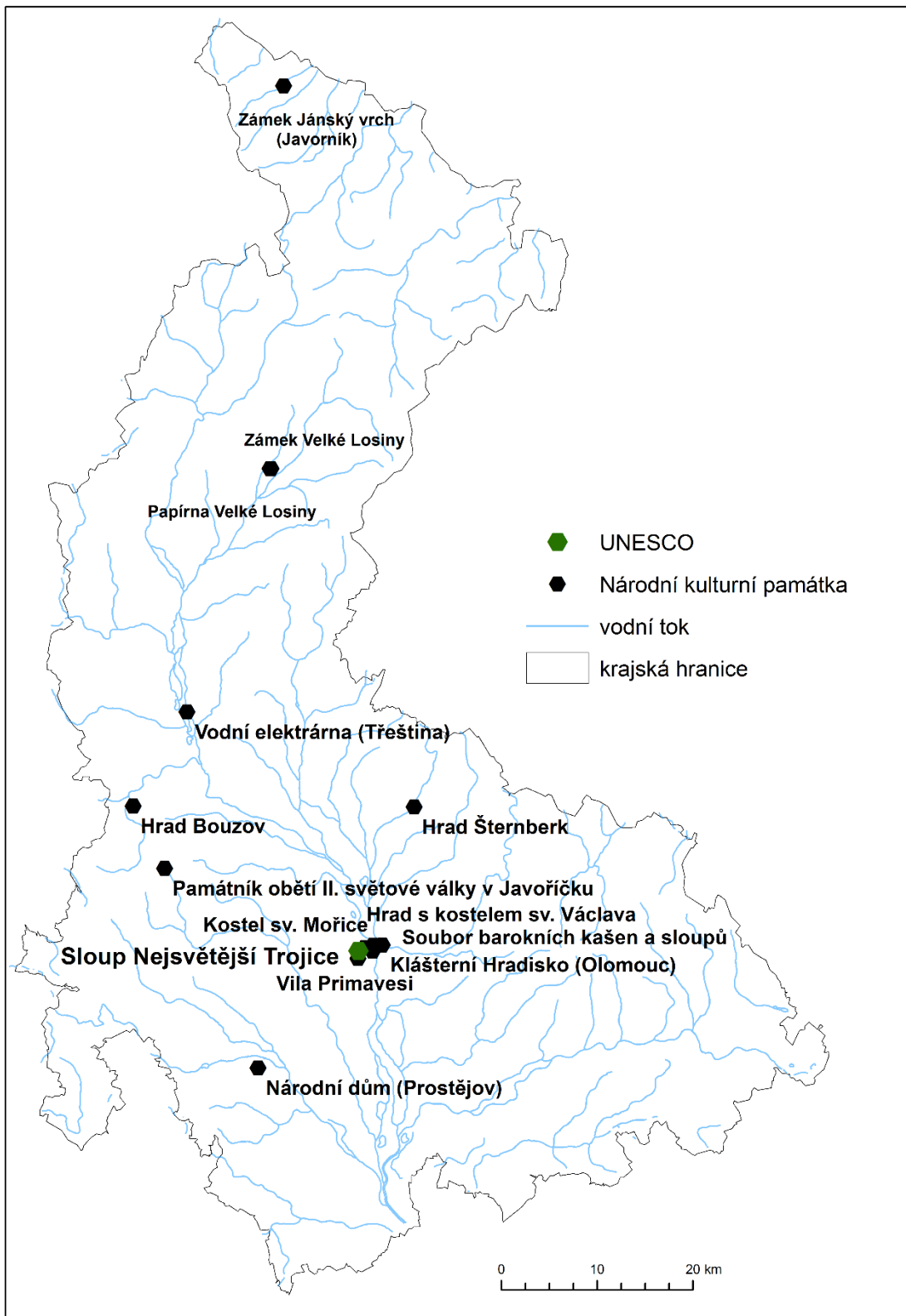

Obr. 8: Architektonické slohy městských a vesnických památkových zón a rezervací v Olomouckém kraji
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

Národní kulturní památka je památka, která je nejvýznamnější součástí národního kulturního bohatství. Podle obr. 10 je zřejmé, že většina Národních kulturních památek je vázána na městské památkové zóny či rezervace. Nejvíce památek je koncentrováno ve střední části kraje, zejména ve statutárním městě Olomouc. Především díky historickému významu, kdy město bylo královským centrem a centrem církve. Národní kulturní památky představují nejen církevní a světské památky, ale i památky architektonického významu, jako je Národní dům v Prostějově, architektonická dominanta města, postavený v období secese. Z průmyslového období se dochovaly také technické památky, ruční papírna Velké Losiny a vodní elektrárna Třeštině. Jedinou památkou zapsanou na seznam světového dědictví UNESCO je barokní Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci.

Obr. 9: Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci
(Pramen: AUTOR NEZNÁMÝ. *Travelguide* [online]. [cit. 9.5.2015]. Dostupný na:
<http://www.travelguide.cz/facilities/tg/full/88-olomouc.jpg>)

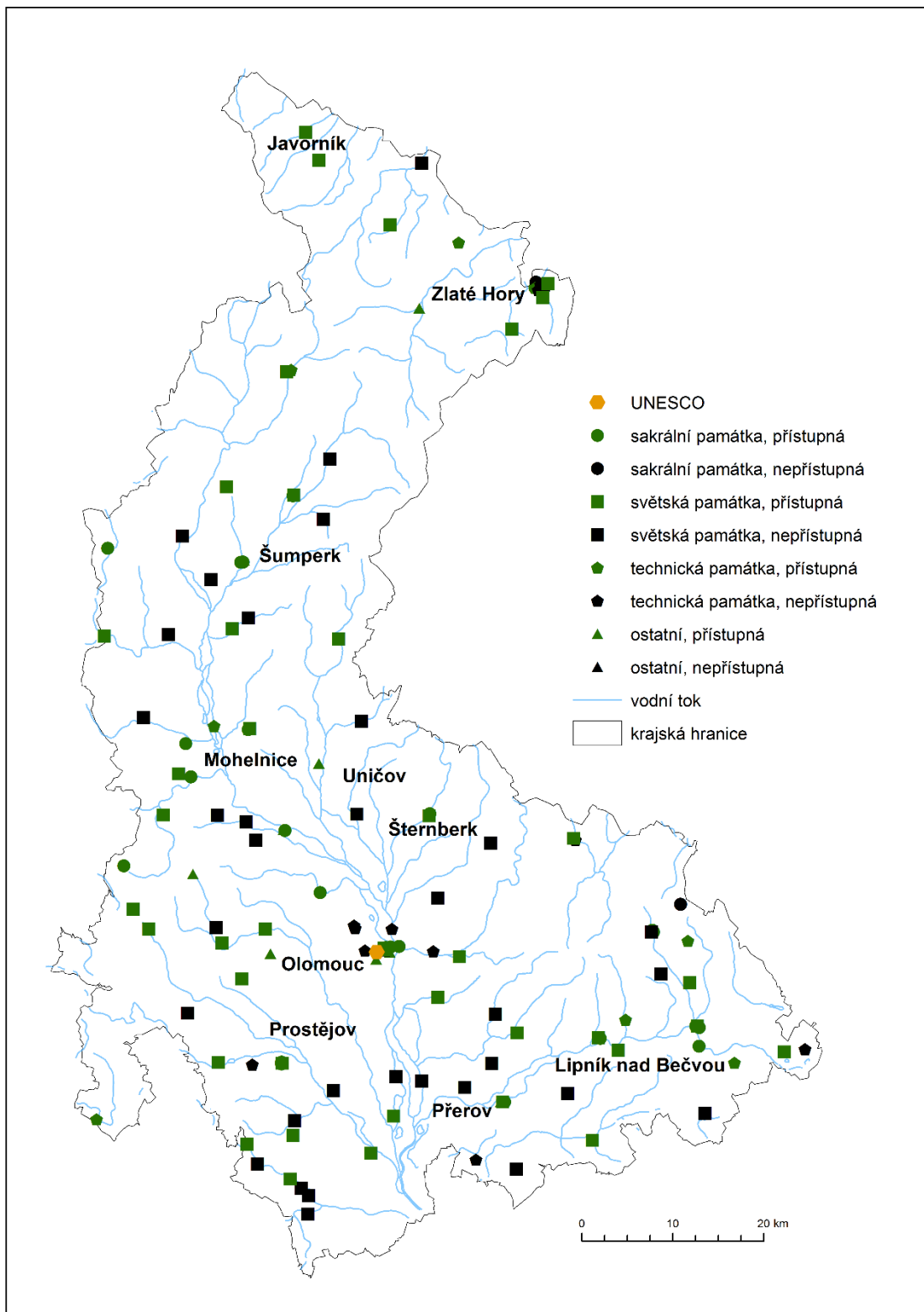
Obr. 10: UNESCO a Národní kulturní památky v Olomouckém kraji
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

Kulturními památkami mohou být movité i nemovité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje nebo mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem. Kulturní památky jsou v Olomouckém kraji rozmístěny rovnoměrně (obr. 11), jsou zde zastoupeny jak památky církevní, světské, tak památky technické. Nabídka pro využití v cestovním ruchu je poměrně velká. Památky jsou rozděleny dle přístupnosti, nepřístupnými památkami jsou většinou některé hrady a zámky, které ztratily v minulosti svůj význam a jsou využívány k jiným účelům, zejména jako sídla obecních úřadů, léčebny, domovy důchodců apod.

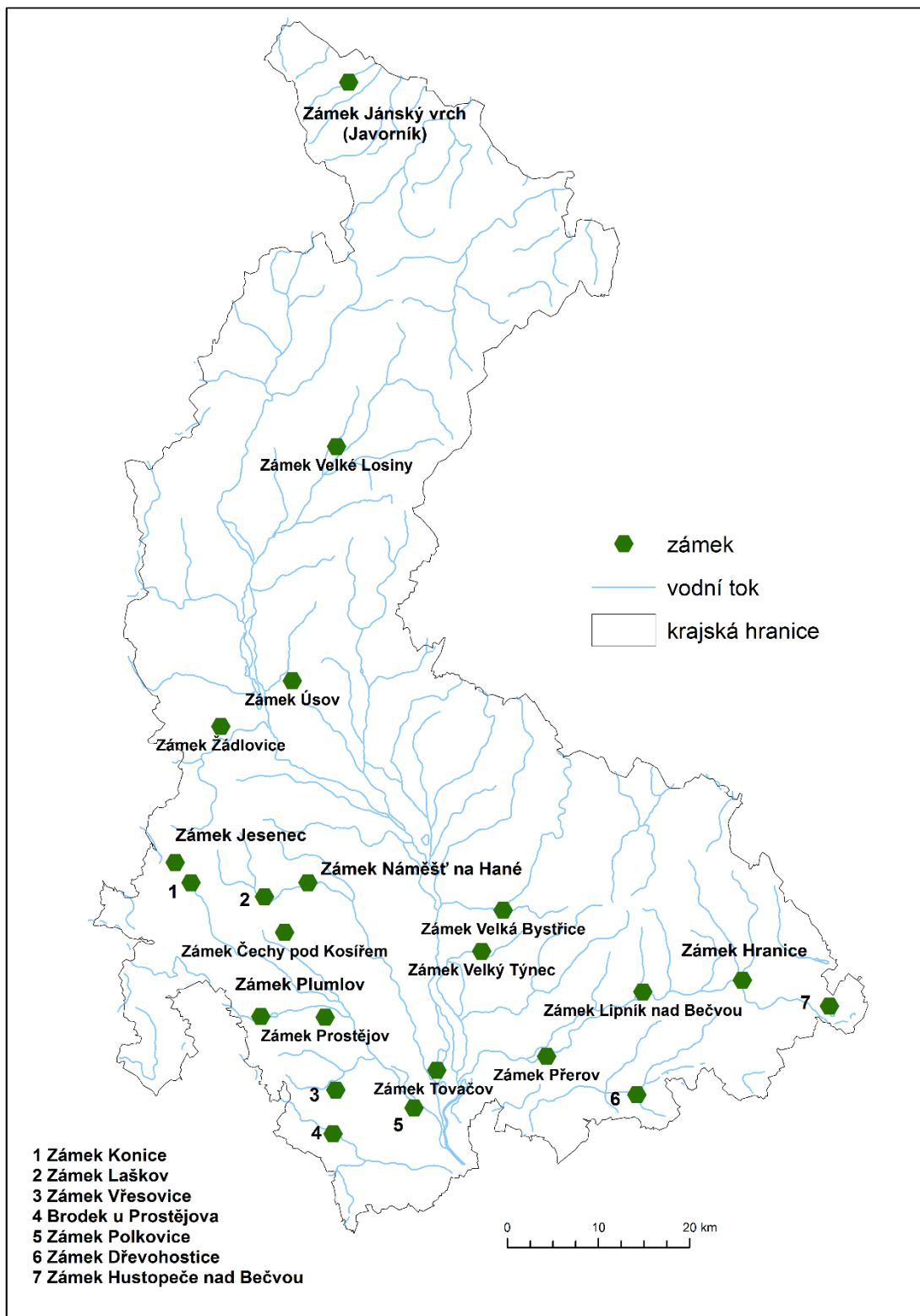
Nejčetnější skupinu památek tvoří světské památky, tedy zámky, hrady a zříceniny. Největší koncentrace je viditelná v jižní části kraje v blízkosti bývalých královských měst (obr. 12), jako je Tovačov, Prostějov, Přerov nebo Lipník nad Bečvou. Ze světských staveb jsou zde zastoupeny zejména zámky, které zde mohly být stavěny jako letní či zimní sídla místních pánů. Vlastnickým rodem byly Pernštejnové, kterým patřila panství Plumlov, Prostějov, Tovačov, Lipník nad Bečvou, Hranice, Přerov a Drahotuše. Za hrady a zámky postavené ve střední a severní části vděčí Olomoucký kraj rodu Šternberků, kteří byly taktéž vlastníky nemalého majetku. Jejich majetkem bylo nejen sídlo Šternberk, ale také Zábřeh, Hoštejn a okolí.

Církevní stavby (obr. 13) se vyskytují v centrech nebo blízkosti obcí. Církevní stavby, jakou jsou kostely, kaple, kláštery a poutní místa, byly základním urbanizačním rysem každého města či obce a dokládají tak kulturní a společenský život našich předků. Nemalé množství církevních památek najdeme v Olomouci a okolí. Olomouc byla církevní organizací již od dob Velké Moravy. V roce 1063 byla Olomoucká církev obnovena a Olomouc se stala významným církevním centrem a sídlem arcibiskupů. Součástí sakrálních staveb jsou také památky židovského osídlení, synagogy. Památky židovských obcí najdeme v Uničově, Olomouci, Prostějově, Přerově, Lipníku nad Bečvou, Lošticích, Úsově, Hranicích a Tovačově.

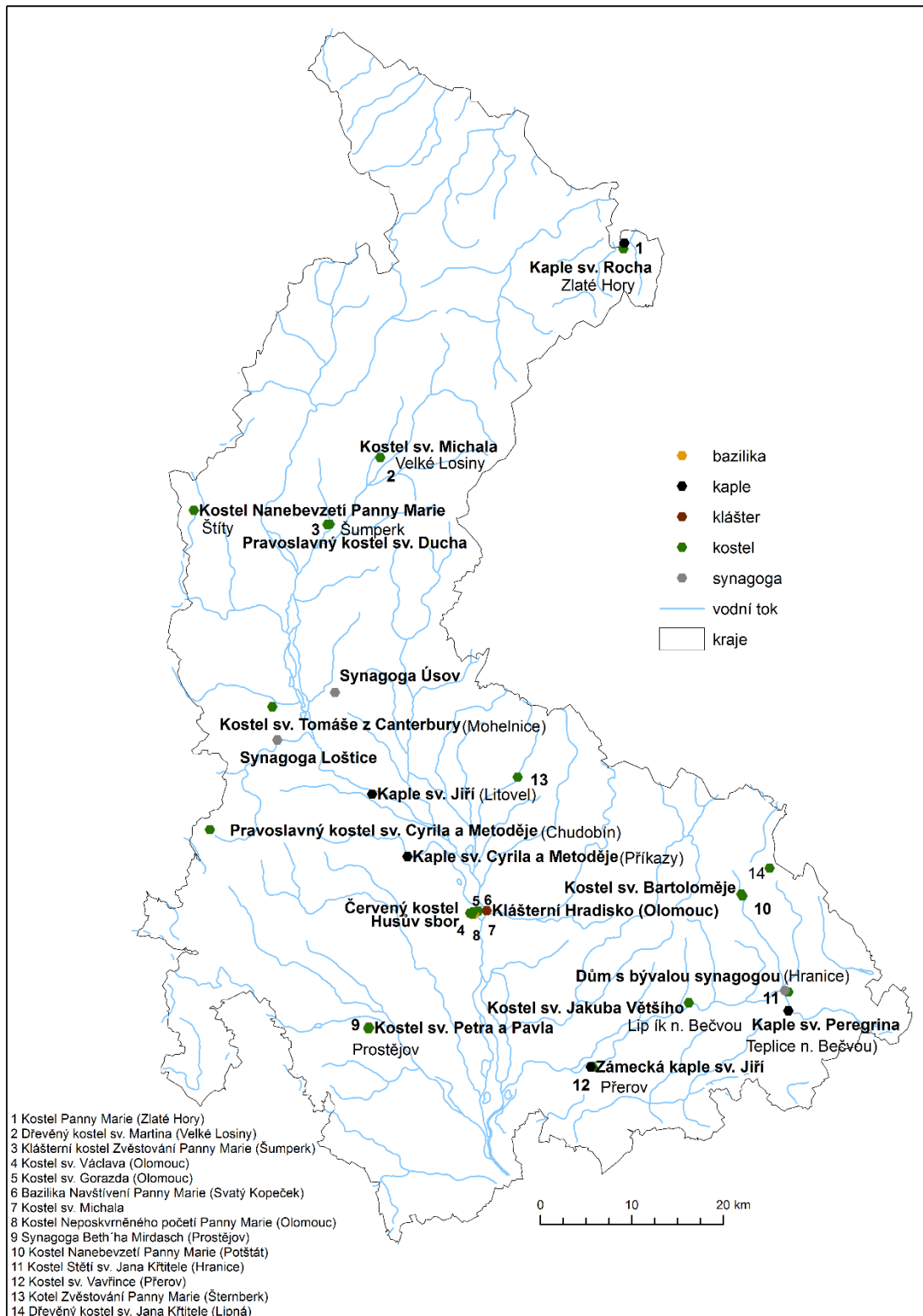
Nejčastěji jsou památky postavené ve stylu barokním a klasicistním, zvláště památky nacházející se jižně od Olomouce (obr. 14). Renesanční podobu pak mají zejména zámky. Stylu architektura 19. a 20. století byly přiřazeny památky technické, které jsou situovány zejména v severní a jižní části.

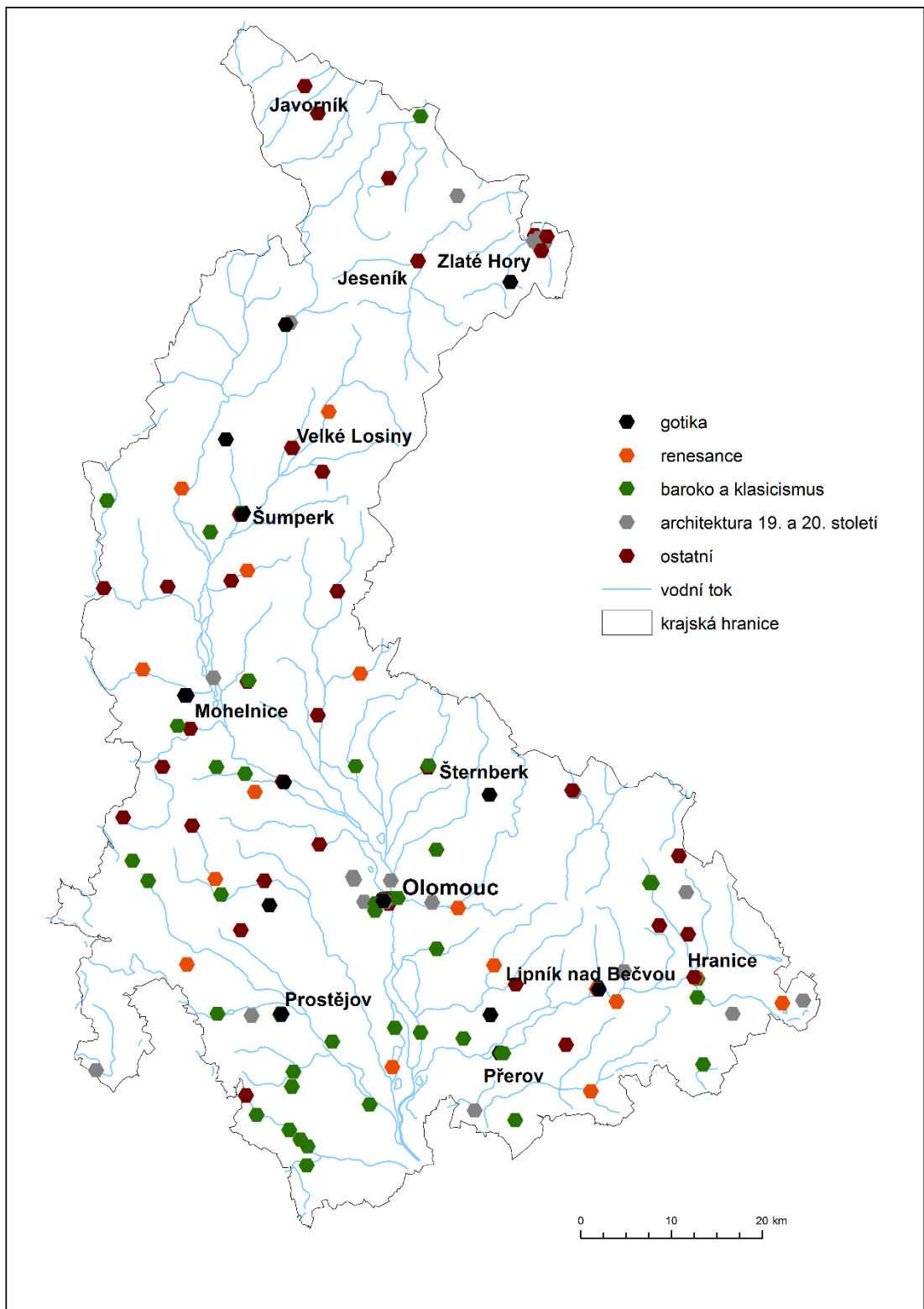
Obr. 11: Rozložení kulturních památek v Olomouckém kraji
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

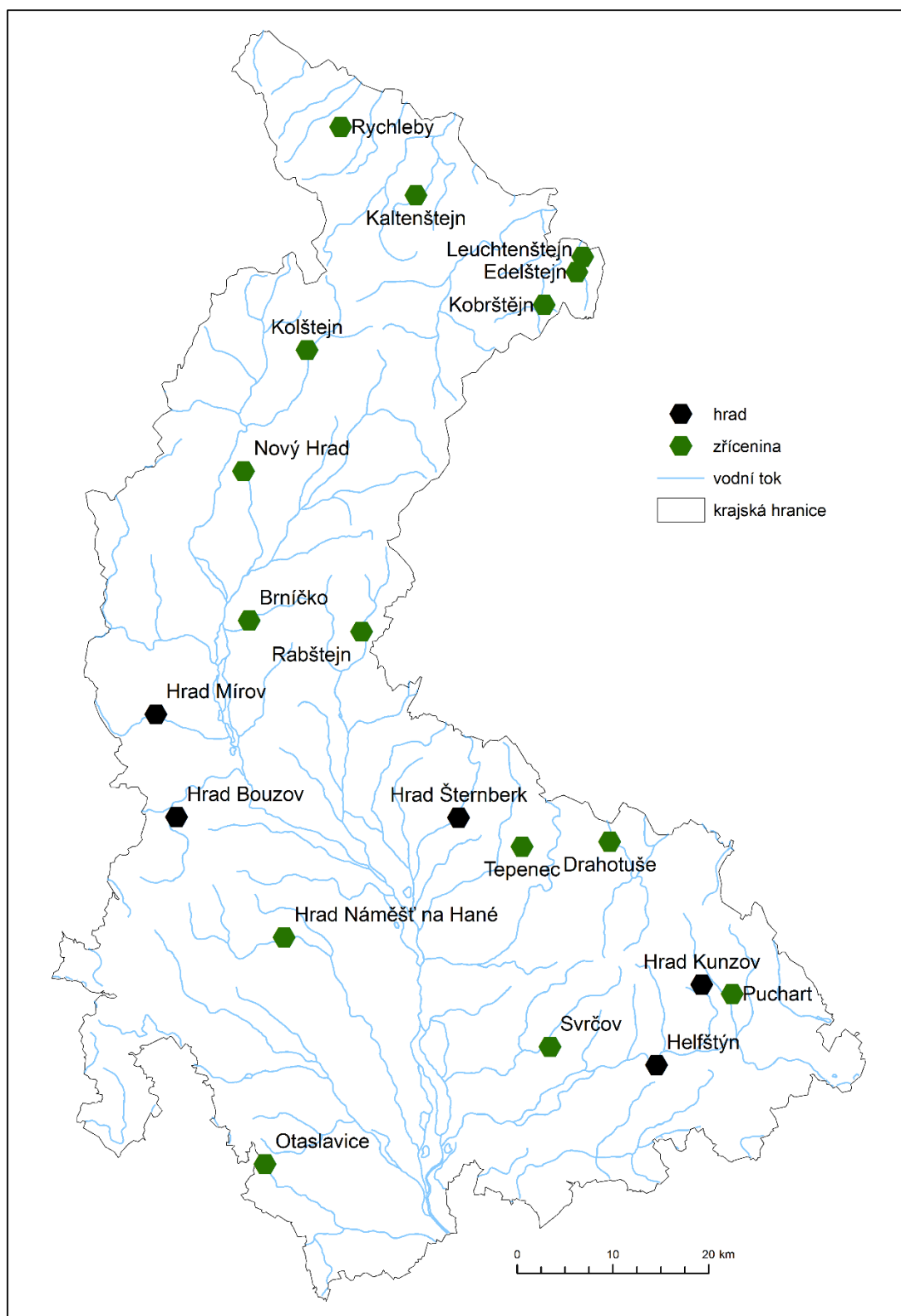
Obr. 12: Přístupné zámky na území Olomouckého kraje
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

Obr. 13: Církevní stavby v Olomouckém kraji
 (Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

Obr. 14: Architektonické slohy kulturních památek v Olomouckém kraji
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

Obr. 15: Hrady a zříceniny na území Olomouckého kraje
(Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

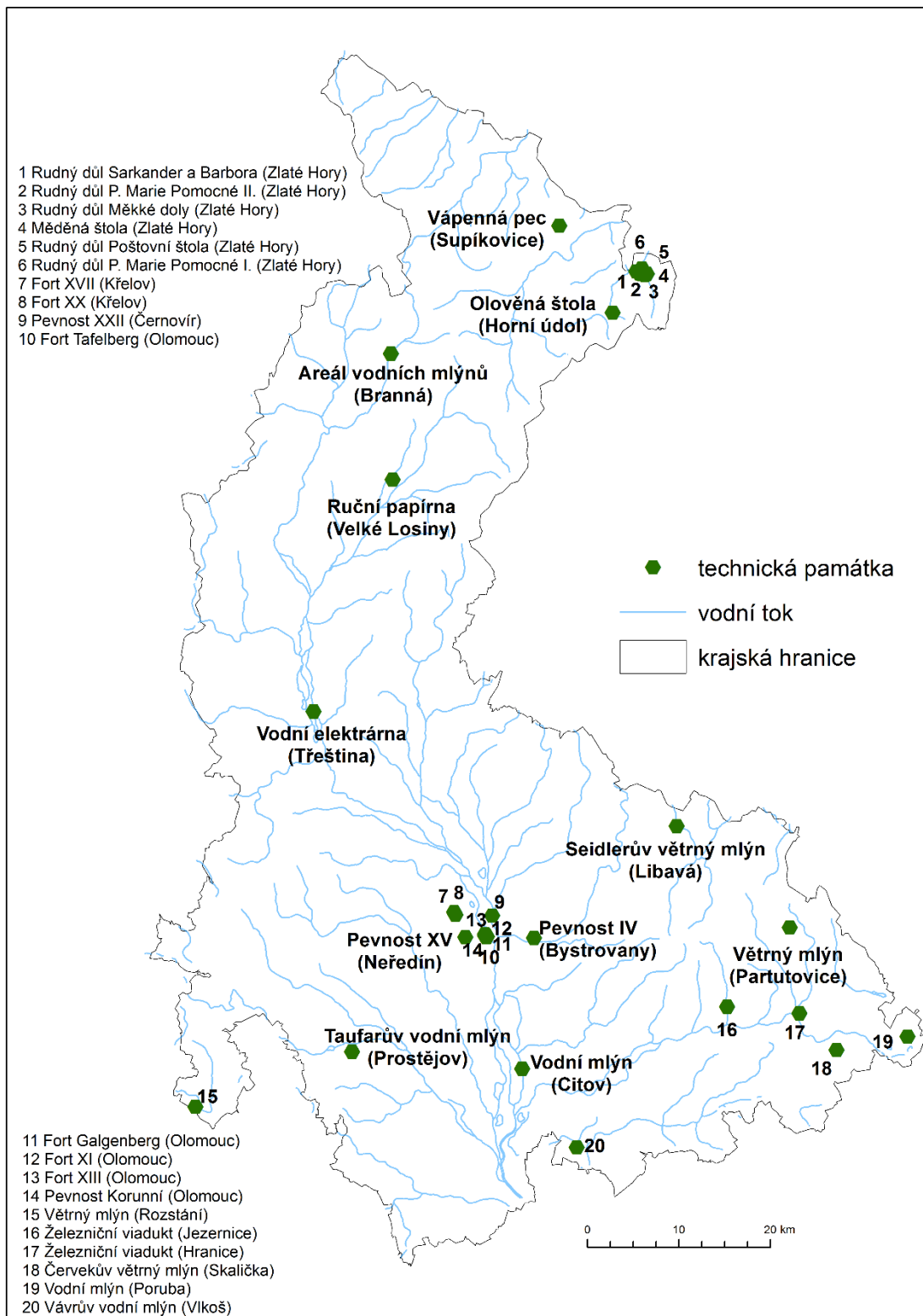
Linie hradů a zřícenin se táhne celým územím kraje od jihu k severu (obr. 15). Hrady se vyskytují zejména na vyvýšených oblastech chráněných z několika stran strmými svahy, vykazují tedy určitý vztah k reliéfu. Předpokladem pro výstavbu hradu na daném místě byla výhodná a strategická poloha. Právě v oblasti pahorkatin, tedy v oblast západní a severní části území vzniká pomocí říční eroze řada vhodných forem reliéfu pro výstavbu hradu. Místní hrady se koncentrují v linii podél severní a jižní hranice kraje. Tyto hrady měly převážně obrannou funkci, zejména pak zřícenina Rychleby, Kaltenštejn, Edelštejn. Výjimečným případem je bývalý hrad Koberštejn, jehož důvodem vzniku byla ochrana zlatých dolů a vstupu na území vratislavského biskupství. Druhá linie obranných hradů se táhne jižním směrem od zříceniny Kolštejn, Brníčko, Bouzov, Náměšť na Hané a Otaslavice. Hrady postavené na východě území, tedy Tepenec, Drahotuše a Puchart představovaly strážní hrady na důležitých stezkách. Procházela tudy důležitá trasa spojující Moravu a Slezsko, procházela tudy tzv. Jívovská trasa, jedna z mnoha cest v koridoru Jantarové stezky. Specifickou funkci, tedy sídelní, měl hrad Šternberk. Podobnou funkci vykazoval také hrad Hoštejn, který byl majetkem známého rodu Šternberků a plnil tak rezidenční funkci. Vyčnívá také hrad Mírov, který neplnil ani jednu ze zmiňovaných funkcí. Tento hrad zde byl postaven jako lovecký hrad a byl tak využíván jako sídlo při konání lovů.

Z hlediska atraktivnosti území pro cestovní ruch bývají světské a sakrální památky doplněny památkami technickými, které se výrazně od předchozích typů odlišují. Industriální objekty nebyly stavěny pro obdiv, nýbrž měly svou specifickou funkci. Byly využívány pro průmyslovou výrobu, těžbu surovin nebo výrobu energie. Technické zajímavosti jsou v Olomouckém kraji rozloženy v několika skupinách (obr. 16). Množství technických kulturních památek se nachází v severní části kraje v okolí Zlatých hor. Jde o technické atraktivty spojené s místní těžbou rud a jsou tedy vázané na výskyt nerostných surovin. Druhou oblastí s výrazným výskytem technických památek je samotné město Olomouc a jeho blízké okolí. Zde se koncentrují památky historického opevnění. V letech 1742 a 1757 přeměnila Marie Terezie Olomouc na velkou pevnost. Opevnění z období baroka bylo postaveno podle plánů inženýra P. E. Bechada de Rapechine. Hradby s bastiony, kasematami a raveliny byly doplněny pevnůstkami a redutami. Při stavbě bylo nutné zbořit 4 předměstí a 11 osad.

Na západě území v oblasti Drahanské vrchoviny a na východě v oblasti Oderských vrchů a Moravské brány jsou situovány větrné mlýny dříve sloužící k mletí zrn. Dnes jsou

převážně rekreačními objekty. Vyskytují se v okrajových částech Olomouckého regionu ve vyvýšených oblastech. Základním kritériem pro výstavbu větrného mlýnu na určitém místě jsou hodnoty průměrné rychlosti větru za delší časové období. Protože rychlost větru s výškou roste, je zřejmé, že větrné mlýny budou umístěny na kopcích. Stejně jako větrné mlýny byly na tomto území stavěny mlýny vodní, které plnily stejnou funkci jako větrné, sloužili tedy pro zpracování zrna. Základem vodního mlýnu je vodní kolo poháněné vodním tokem. Efektivnější fungování mlýnů vyžaduje převýšení hladin, proto jsou vodní mlýny vázány na strmější vodní toky. V kraj se nachází 4 vodní mlýny, z nichž 3 jsou umístěny na jihu oblasti. Na východě oblasti se nachází dva železniční viadukty, které byly součástí historické trati z Vídně do polské Bochnie, tvoří tedy součást bývalé Severní dráhy císaře Ferdinanda.

Bohatá a pestrá historie těchto měst zde zanechala množství světských a sakrálních kulturních památek, z nichž některé byly vyhlášeny Národními kulturními památkami. Významné kulturní památky jsou součástí městských památkových rezervací a zón. Značné množství památek je koncentrováno zejména v Olomouci, významném kulturním, historickém a církevním městě.

Obr. 16: Technické památky v Olomouckém kraji
 (Pramen: vlastní zpracování v programu ArcGis 10, data ArcČR 500)

6 Závěr

Práce se zabývá prostorovou distribucí kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Olomouckém kraji. Stěžejním krokem bylo vytvoření seznamu kulturních památek na základě veřejné databáze Národního památkového ústavu MonumNet, pro tvorbu map byly použity mapové podklady z geodatabáze ArcČR.

Z hlediska cestovního ruchu je Olomoucký kraj velmi atraktivním územím a nabízí tak nepřehledné množství jeho využití. Velký potenciál kraje spočívá v pestré nabídce přírodních zajímavostí a kulturních památek. Olomoucký kraj je tvořen značným množstvím kulturních památek různého typu od církevních, světských až po památky technické. Osídlování prvních měst a vesnická kolonizace zde zanechaly celou řadu významných památkových rezervací a zón s dochovanou architekturou různých slohů. Historickým územím procházely významné obchodní a dopravní trasy, které byly střeženy místními hrady, některé z hradů pak tvořili funkci obrannou zejména v oblastech podél hranic. Za výstavbu zámků a zámeckých sídel se zasloužili pánové známých rodů Pernštejnů a Šternberků. Doplňující charakter v území mají památky technického původu, které se na území kraje koncentrují ve skupinách. Severní části Moravy dominují technické památky spojované s historickou těžbou rud, samotné město Olomouc obklopují hradby z dob Marie Terezie, kdy se Olomouc stala velkou pevností. Církevní stavby jsou vázány zejména v historických církevních centrech, jako byla Olomouc, Přerov, Šumperk nebo Úsov.

Prostorové rozložení kulturně-historických předpokladů na území Olomouckého kraje souvisí zejména s historií osídlování, působení významných rodů a panovníků. Některé památky vykazují určitý vztah k přírodním poměrům, zejména k reliéfu. Jsou to hrady, které jsou vázány na vyvýšená území, z technických památek jsou to větrné mlýny, které pro své fungování potřebovaly určitou rychlost větru nebo vodní mlýny vázané na vodní toky.

V Olomouckém kraji se nachází velké množství kulturních památek, které se koncentrují zejména ve střední a jižní části oblasti. Velkou část památek tvoří hrady a zámky, z nichž zpřístupněny jsou jen některé, ostatní chátrají nebo jsou využívány jako sídla úřadů, léčeben apod. Atraktivnost území by tak mohla být posílena obnovou některých chátrajících objektů.

7 Summary

Tourism is one of the fastest growing sectors of the national economy. Tourism deals with the study of the connections of spatial relations between tourism and recreation and landscape sector. It focuses on the study of connections, factors and actual distribution of tourism in the areas of space, further study of localisation, selective and implementation assumptions and conditions depending on the development of tourism. The thesis is focused on the spatial analysis of the cultural-historical preconditions of tourism in Olomouc region. The aim was to assess the spatial layout of the monuments present in the area. Thanks to the long-term historical development on this territory is amount of ecclesiastical and secular monuments, regional and international importance. Technical monuments showing the relationship to the type of surface, there are wind and water mills, mine workings per occurrence of mineral resources and urban fortification. Most sights are concentrated in the urban heritage conservation areas and zones, especially in the area of the historically significant town of Olomouc. Some of the objects are located in the decaying condition, their renovation could contribute to increasing the attractiveness of the tourism of the Olomouc region.

8 Použitá literatura

Tištěné zdroje

DOSTÁL, O., VODĚRA, S., ZALČÍK, T., LÍBAL, D., HRŮZA, J. (1974): Československá historická města. Orbis, Praha, 565 s.

GRIBOVSKÝ, A. (1977): Olomoucko. Osveta, Martin, 204 s.

HRALA, V. (2005): Geografie cestovního ruchu. Vysoká škola ekonomická v Praze – nakladatelství Oeconomica, Praha, 110 s.

JANOŠKA, M. (2003): Větrné mlýny v Čechách, na Moravě a Slezsku. Libri, Praha, 179 s.

KUKAL, Z. (2010): Hrady Čech a Moravy: z čeho jsou a na čem stojí: hrady, zámky, tvrze, kláštery. Grada, Praha, 303 s.

MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava, 252 s.

Olomoucký kraj: města a obce Olomouckého kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost. Proxima Bohemia (2009), Rožnov pod Radhoštěm, 287 s.

SEMOTANOVÁ, E. (2014): Akademický atlas českých dějin. Academia, Praha, 559 s.

ŠTĚPÁNEK, V., KOPAČKA, L., ŠÍP, J. (2001): Geografie cestovního ruchu. Univerzita Karlova v Praze – nakladatelství Karolinum, Praha, 228 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. eds. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s.

TOUŠEK, V., SMOLOVÁ, I., FŇUKAL, M., JUREK, M., KLAPKA, P. (2005): Česká republika: portréty krajů. MMR, Praha, 136 s.

VODRUŠKOVÁ, A., VODNRUŠKA, V. (2013): Průvodce českou historií: město. Vyšehrad, Praha, 200 s.

WAHLA, A. (2011): Obecná geografie cestovního ruchu. Mendelova univerzita v Brně, Brno, 203 s.

Internetové zdroje

ARCDATA Praha. *Geografické informační systémy*. ArcČR©500. [online]. 2015. [cit. 2015-04-25]. Dostupné na: <http://www.arcdata.cz/produkty-a-sluzby/geograficka-data/arccr-500/>

Asociace krajů české republiky. *Charakteristika Olomouckého kraje*. [online]. 2013. [cit. 2015-04-21]. Dostupné na: <http://www.asociacekrajy.cz/kraje-cr/olomoucky-kraj/charakteristika-kraje-9>

Atlas Česka. *Turistické cíle – Olomoucký kraj*. [online]. 2007-2015. [cit. 2015-04-03]. Dostupné na: <http://www.atlasceska.cz/olomoucky-kraj/turisticke-cile>

- ČHMÚ. *Územní teploty v roce 2014*. [online]. 2015. [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: http://portal.chmi.cz/portal/dt?action=content&provider=JSPTabContainer&menu=JSPTabContainer/P4_Historicka_data/P4_1_Pocasi/P4_1_4_Uzemni_teploty&nc=1&portal_lang=cs#PP_Uzemni_teploty
- ČSÚ. *Statistická ročenka Olomouckého kraje*. [online]. 2014. [cit. 2015-04-21]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-olomouckeho-kraje-2014-q1jqcwz1r1>
- Hrady.cz. *Hrady a zámky*. [online]. 1995-2015. [cit. 2015-03-30]. Dostupné na: <http://www.hrady.cz/index.php>
- Jeseníky. *Geologie, geomorfologie a podnebí*. [online]. 2009-2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné na: <http://www.navstivtejeseniky.cz/vice-o-jesenikach/priroda/geologie-geomorfologie-podnebi>
- Lipník nad Bečvou. *Základní informace o městě a jeho historii*. [online]. 2014. [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <http://info.mesto-lipnik.cz/cz/infocentrum/uvod/>
- Mapy.cz. [online]. 1996-2015. [cit. 2015-04-15]. Dostupné na: <http://www.mapy.cz/zakladni?x=15.6252330&y=49.8022514&z=8>
- Národní památkový ústav. *Databáze Monumnet*. [online]. 2003-2015. [cit. 2015-03-20]. Dostupné na: <http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>
- Statutární město Olomouc. *Oficiální informační portál*. [online]. 2012. [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <http://www.olomouc.eu/o-meste>
- Střední Morava. *Geologie, geomorfologie a podnebí*. [online]. 2009-2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné na: <http://www.strednimorava-tourism.cz/vice-o-stredni-morave/priroda/geologie-podnebi>
- Tourism.olomouc.eu. *Olomoucká pevnost*. [online]. 2002-2015. [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <http://tourism.olomouc.eu/sights/olomouc-fortress/cs>